

проблемы военно-патриотического воспитания в процессе становления государственности. Осуществлен анализ содержания военно-патриотического воспитания в Украине.

Ключевые слова: генезис военно-патриотического воспитания, историко-педагогическая сущность, военно-патриотическое воспитание, патриотизм.

MILITARY-PATRIOTIC EDUCATION IN UKRAINE: HISTORICAL AND GENETIC ANALYSIS

O. V. Verbovskyi

Abstract. In the article the problem of the genesis of military-patriotic education in Ukraine is examined. The stages of the problem of military-patriotic education in the process of state formation are characterized. The analysis of the content of military-patriotic education in Ukraine is carried out.

Keywords: genesis of military-patriotic education, historical and pedagogical nature, military-patriotic education, patriotism.

УДК 37: 331 – 021.414: 63

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ ДО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРАЦІ»

К. О. ВЛАСЕНКО, здобувач кафедри соціальної педагогіки та інформаційних технологій в освіті,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Анотація. У статті висвітлено результати аналізу еволюції наукової думки щодо визначення сутності понять «цінність», «ціннісне ставлення» та визначено зміст педагогічного поняття «ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці».

Ключові слова: сутність, поняття, цінність, ціннісне ставлення, сільськогосподарська праця, педагогіка, молодь.

Актуальність (Introduction). За останні десятиріччя в нашій країні відбулися кардинальні зміни не лише в політичному та економічному житті, а й культурному та духовному. Багато духовних, моральних та етичних пріоритетів, які обумовлювали звичний уклад життя людини, виявились в стані занепаду. Відповідно виникла ситуація: усе те, що здавалось звичним, нині сприймається як некорисне або незначуще. Це стосується і ціннісних пріоритетів особистості: ціннісного ставлення до себе, до природи, до батьківщини, до праці (в тому числі й до сільськогосподарської праці). Без сумніву, сучасний розвиток суспільства вимагає нових підходів та методів вдосконалення процесу виховання сучасної молоді. Молоде покоління стоїть перед вибором ціннісних орієнтирів на фоні загальної нестабільності в країні, що веде за собою невмотивованість та суперечливість позицій молоді щодо їхніх цінностей. У зв'язку з цим, у контексті нової парадигми виховання сучасної молоді, зокрема студентів аграрних вузів, у педагогічній практиці актуального значення набуває проблема виховання в молоді ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці.

© К. О. Власенко, 2016

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Дослідженню специфіки ціннісної проблематики присвячено роботи науковців різних галузей: філософії, психології, педагогіки тощо. Тому у сучасній науці проблема цінності та ціннісного ставлення розглядається з різних позицій.

Ціннісній проблематиці присвятили свої дослідження такі відомі філософи, як Б. Гершунський, О. Здравомислов, М. Каган, Л. Петрушенко, В. Тугаринов та інші. У педагогічному контексті дослідженням цінностей у студентів займалися багато відомих вчених-педагогів: І. Бех, В. Газман, Г. Ващенко, А. Донцова, В. Сухомлинський, І. Харламова, В. Білоусова, Н. Дем'яненко.

Проблема формування ціннісного ставлення привертала увагу як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Філософський напрям ціннісних ставлень досліджували М. Марчук, В. Андрущенко, А. Здравомислов. Згідно психологічного підходу природу ціннісного ставлення до навколишньої дійсності розглянуто у працях Б. Ананьєва, Л. Виготського, І. Кона, І. Беха, О. Киричука, Є. Подольської, О. Матвієнко, С. Рубінштейна. У педагогічному контексті ціннісних ставлень досліджували О. Вишневський, В. Киричок, О. Савченко, О. Сухомлинський.

Проблема цінностей - це завжди актуальна проблема, до якої і сьогодні звертаються багато дослідників (Є. Причепій, Т. Бутківська, С. Аваліані, Є. Борінштейн, А. Кавалеров та ін.). Кожен з дослідників звертається до різних аспектів цієї проблематики.

Мета (Purpose) статі – здійснити аналіз наукової думки щодо визначення сутності понять «цінність», «ціннісне ставлення» та вивести педагогічне поняття «ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці».

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано наступні методи: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація.

Результати (Results). Для визначення сутності поняття «ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці», важливим є, насамперед, розуміння сутності понять «цінність» та «ціннісне ставлення». Термін «цінність» належить до загальнонаукових понять і є однією із основних категорій розвитку особистості та осмислення буття. «Об'єктивний характер та гуманістична природа цінностей підтверджується розвитком філософського та педагогічного знання, яке постійно удосконалює наукове розуміння феномена особистості та суспільних відносин» [1, с. 95].

Проблема цінностей – проблема, котра існує з часів появи людини, і нині це актуальне питання, до якого звертаються багато дослідників (психологів, філософів, педагогів, культурологів). Науковці у своїх працях звертаються до різних аспектів цієї проблематики. Особливої актуальності проблема цінностей набула нині, коли відбувається переоцінка цінностей або ж в умовах розвитку формуються нові цінності та ідеали.

Цінність як універсальне поняття пройшло складний та динамічний шлях свого історичного розвитку. Воно почало використовуватись ще з давніх часів, але в науковому обігу з'явилося лише в другій половині XIX століття. Теоретичне обґрунтування поняття цінностей можна зустріти ще в Античності, працях Середньовіччя та Відродження, філософів та мислителів Нового часу. Увагу привертають значні досягнення філософів Нового часу та початку XX ст., які у своїх працях великого значення надають проблемі людини та цінностям людського життя (Р. Декарт, Г. Лейбніц, І. Кант, Г. Гегель, Г. Лотце, Г. Ріккерт, Ф. Ніцше, М. Хайдегер та ін.).

Поняття «цінність» має досить широке значення та означає все, що становить значимість для особистості. Ціннісну систему людини розуміють як складний регулятор людської життєдіяльності, який у своїй організації та змісті відображає особливості об'єктивної дійсності, що охоплює зовнішній для людини світ, а також саму людину в усіх її об'єктивних характеристиках. Генезис, структуру і функції ціннісної системи людини можна правильно зрозуміти за умови утвердження активного ставлення людини до реальної дійсності [3].

Під час теоретичного аналізу досліджень поняття цінності та ціннісного ставлення, слід зауважити, що відомі дослідники (педагоги, філософи, психологи та соціологи), серед яких А. Здравомислов, М. Каган, С. Анісімов, І. Бех та інші, тлумачать сутність поняття цінність через ряд близьких за значенням понять: важливість, значущість, особливість, бажаність.

Цінність – це поняття, яке може вживатись як в широкому, так і вузькому значеннях. У сучасних словниках поняття «цінність» трактують по-різному. Головною ознакою цінності має бути її корисність, важливість як для окремої особистості, так і для суспільства загалом. Звичайно цінності пов'язані з потребами людини. І зазвичай з великої кількості цінностей людина обирає ті, що входять до її системи цінностей. У психологічних та педагогічних дослідженнях проблема цінностей є актуальною, оскільки система цінностей особистості спрямовує її поведінку протягом усього життя.

У словниках з філософії категорію «цінність» визначають як соціально-філософську категорію, що позначає позитивне чи негативне значення явищ природи, продуктів суспільного виробництва, форм суспільної організації, історичних подій, моральних вчинків, духовних витворів для людства, окремого суспільства... на окремому етапі історичного розвитку [10, с. 756-757]; як філософське поняття, що відображає значущість певних об'єктів для життєдіяльності людини та суспільства [9, с. 211]; як явище чи процес духовного чи матеріального характеру, який має позитивну чи негативну значимість для окремого індивіда та здатний слугувати його інтересам чи потребам [8, с. 939-940]; як духовне формоутворення, яке існує через моральні та естетичні категорії теоретичної системи [5, с. 615-616].

Різні думки побутують і серед науковців, які стверджують, що цінність – це особлива значущість речей, явищ, процесів, ідей для життєдіяльності людини, її потреб та інтересів (В. Тугаринов); поняття, суть якого полягає в здатності задовольняти потреби та інтереси особистості (О. Дробницький); особлива реальність, яка має особливе значення для людини, котра її переживає (І. Бех).

Цінності з точки зору соціологічної думки – це продукти матеріальної і духовної діяльності людей, які можуть стати предметом потреби; суспільно значимі елементи середовища, які складають органічну частину культури. Це - «...більш чи менш явні правила поведінки, за допомогою яких група зберігає, регулює та розповсюджує відповідні типи дії серед її членів» [2, с.133].

У педагогічних дослідженнях, які стосуються проблеми цінностей та ціннісного ставлення виокремлюються кілька напрямів. Більшість дослідників-педагогів розглядають цінність як феномен суспільного ідеалу на рівні індивіда. Так, О. Савченко вважає, що сучасний стан педагогічної теорії й практики вимагає наукового обґрунтування двох систем цінностей: 1) тих, на які має орієнтуватись освіта сьогодні і в перспективі; 2) тих, які мають створюватись, формуватись в освітньому процесі [6].

За основу візьмемо визначення «цінності» як педагогічного поняття до-

слідниці ціннісного ставлення Кузьменко Г.: «Цінності – це ідеали, спрямовані на моральні орієнтири виховання та навчання (істина, добро, патріотизм, справедливість, чесність, порядність, відповідальність, освіченість, культура тощо), це ті якості й характеристики особистості, які визначають якісну своєрідність життєдіяльності людини, цілеспрямовано регулюють її поведінку і мають бути досягнуті в результаті освіти. Вони визначають те, до чого слід прагнути, ставитися з повагою, визнанням, пошаною й, відповідно, ті якості, які вчитель покликаний формувати в учнів» [4, с. 106]. Цінності визначають принципи поведінки, спрямовують інтереси та створюють мотивацію сучасної молоді. В педагогічній термінології існує поняття «професійні цінності», що трактується як орієнтири, на основі яких індивід вибирає, вивчає та виконує свою професійну діяльність, досягаючи при цьому професійної майстерності.

Тісний зв'язок людини з навколишнім світом сприяє виявленню цінного для людини та її відношенню до цінностей. Це відношення до навколишнього світу, до цінностей, до людей прийнято називати «ставленням». Поняття «ставлення» - багатозначне та загальнонаукове, оскільки важливе для багатьох наук: філософії, психології, соціології та педагогіки. Серед різних видів ставлень слід виділити ціннісні ставлення. Вони виражають відношення і оцінку особистістю будь-чого, визначають значущість.

У вітчизняній науці дослідження сутності поняття «ставлення» пов'язано з відомим науковцем В. М'ясищевом, який у своїй психології відносин зазначає, що ставлення людини до дійсності виявляється в переживаннях та діях.

Проаналізувавши наукові трактування сутності понять «цінність» та «ставлення», на нашу думку, ціннісне ставлення - це система потреб, прагнень, переконань, які у свідомості особистості постають як ідеальні, значущі, важливі, мають певну цінність та стають основою розвитку нових якостей та сприяють формуванню спрямованості особистості. Ціннісне ставлення виступає своєрідним регулятором сенсу людського життя.

Ціннісні ставлення сприяють найадекватнішому вираженню людиною моральних почуттів, спонукають до моральної рефлексії, забезпечують психологічний комфорт у спілкуванні, викликають відповідну доброзичливість і ввічливість. Їх формування – двосторонній, взаємо-зворотний процес, на основі якого виявляється ціннісне ставлення однієї людини до іншої [7].

Слід зазначити, що дуже важливою складовою становлення майбутнього фахівця є формування та становлення його професійних цінностей як важливого моменту в підготовці та професійному становленні. Наявність професійних цінностей стимулює сумлінне ставлення до майбутньої професійної діяльності та активізує у свідомості студента модель його майбутньої діяльності за фахом. І незважаючи на значні досягнення у дослідженні виховання ціннісного ставлення та ґрунтовні публікації, нині у сучасній науці відсутній єдиний підхід до проблеми виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці як педагогічного явища.

Поняття «ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці» впливає з понять «цінність» та «ціннісне ставлення». Отже, ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці – це система прагнень та переконань, інтересів особистості, які мають певну цінність; формується завдяки цілеспрямованому, наполегливому, професійному педагогічному вихованню; сприяє розвиткові поваги до своєї майбутньої професійної діяльності та сільськогосподарської праці. Ціннісне ставлення до сільськогосподарської праці є однією із основних складових змісту виховання студентів аграрних вузів, що спрямована на фор-

мування розуміння важливості сільськогосподарської праці як основи майбутньої професії, важливої життєвої потреби, яка виховує почуття організованості та дисциплінованості, задоволеності сільськогосподарською працею та кращі людські якості (працьовитість, охайність, відповідальність, любов до землі, любов до праці, повагу).

Провідною метою виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці засобами фольклору є: ознайомлення з культурою українського народу; формування елементарних знань про народну культуру, звичаї, традиції та обряди, пов'язані із землею та сільськогосподарською працею; формування мотивації та дотримання традицій пошанування сільськогосподарських професій; оволодіння трудовими навичками та навиками працьовитості; розвиток рис творчої та працелюбної особистості; формування ціннісного ставлення до праці як до найвищої цінності.

Слід зазначити, що між цінностями, методами та прийомами виховання повинна бути взаємозалежність. Цінності визначають зміст виховання. Обов'язком педагога у цьому випадку – максимально наблизити цінності до вихованців, подавши їх у правильній формі, сприяти їхньому засвоєнню та розвитку. Звісно, якщо в студента не буде сформовано ціннісний підхід до людей, явищ дійсності, то такий виховний процес – не є результативним. Будь-яка діяльність, явище чи річ повинна стати бажаною, а для цього повинна асоціюватись з поняттям «цінність».

Висновки і перспективи (Discussion). І нині інтерес педагогів, філософів та психологів не згасає до завжди актуальної проблематики цінностей та ціннісного ставлення, а розробка теоретичних основ, методів, підходів та класифікацій продовжує викликати наукові дискусії. Виховання ціннісного ставлення до сільськогосподарської праці полягає у формуванні розуміння у студентів вищих аграрних навчальних закладів правильного вибору професії та її цінності на сучасному ринку праці.

Список використаних джерел

1. Александрова О. Роль і місце ціннісних орієнтацій у сучасній теорії виховання // Вісник Запорізького національного університету: Педагогічні науки. – 2012. - № 1(17). – С. 92-95.
2. Беккер Г. Современная социологическая теория в её преемственности и изменении / Г. Беккер, А. Босков; за ред. Д. И. Чеснокова. – М. : Изд-во иностранной литературы, 1961. – 895 с.
3. Бех І.Д, Виховання особистості: в 3 кн. / Бех І.Д. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 2 : Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. – 344 с.
4. Кузьменко Г. В. Теоретичні основи ціннісного ставлення до образотворчого мистецтва // Г. В. Кузьменко // Поліхудожнє виховання учнів загальноосвітньої школи в процесі впровадження інтегрованих курсів: матер. Міжнарод. шк. метод. досвіду / Л. М. Масол, Л. В. Школяр [та ін.]; [за заг. ред. А. М. Старєвої]. – Миколаїв: ОІППО, 2012. – С. 104-110.
5. Новейший философский словарь / В. А. Кондрашов, Д. А. Чекалов, В.Н. Копорулина; под общ. ред. А. П. Ярешенко. – Ростов н/Д.: Феникс, 2005. – 672 с.
6. Савченко О. Я. Альтернативні можливості початкової школи // Початкова школа. – 1995. – № 4. – С. 2-8.
7. Ситник Г. Ціннісне ставлення особистості / Г. Ситник // Нова педагогічна думка. – 2009. – № 3. – С. 93-95.
8. Философский словарь. – К.: А.С.К., 2006. – 1056 с.

9. Філософія. Словник: персоналії, категорії, поняття та терміни // В.С. Бліхар, Х. М. Войтович, Н. В. Гайворонюк, М. П. Гетьманчук, О. В. Грищук та ін.; (за ред. М. П. Гетьманчука). – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – 228 с.
10. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. – 2-ге вид., доп. – Київ: УРЕ, 1986. – 796 с.

References

1. Aleksandrova O. Rol' i mistse tsinnisnyh orientatsij u suchasnij teorij vyhovannja // Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu: Pedagogichni nauky. – 2012. - № 1 (17). – S. 92-95.
2. Bekker H. Sovremennaja sotsyolohicheskaja teorija v ee preemstvennosti i izmenenii / H. Bekker, A. Boskov; za red. D. I. Chesnokova. – M. : Izd-vo inostrannoј literatury, 1961. – 895 s.
3. Beh I. D. Vyhovannja osobystosti: v 3 kn. / Beh I. D. – K. : Lybid', 2003. – Kn. 2: Osobystisno-orientovanyj pidhid: naukovo-praktychni zasady. – 344 s.
4. Kuz'menko H. V. Teoretychni osnovy tsinnisnoho stavlennja do obrazotvorchoho mystetstva // H. V. Kuz'menko // polihudozhnje vyhovannja uchniv zahal'noosvitn'oji shkoly v protsesi vprovadzennja integrovanyh kursiv: mater. Mizhnarod. shk. metod. Dosvidu / L. M. Masol, L. V. Shkoljar [ta in.]; [za zah. red. A. M. Starjevojij]. – Mykolajiv : OIPPO, 2012. – S. 104-110.
5. Novejšhyj filosofskij slovar' / V. A. Kondrashov, D. A. Chekalov, V.N. Koporulina; pod obshch. red. A. P. Jareshenko. – Rostov n/D: Pheniks, 2005. – 672 s.
6. Savchenko O. J. Al'ternatyvni mozhljivosti pochatkovoјi shkoly // Pochatkova shkola. – 1995. - №4. – S. 2-8.
7. Sytnyk H. Tsinnisne stavlennja osobystosti / H. Sytnyk // Nova pedagogichna dumka. – 2009. - № 3. – S. 93-95.
8. Philosophskij slovar'. – K.: A. S. K., 2006. – 1056 s.
9. Philosophija. Slovnyk: personaliji, kategoriji, ponjattja ta terminy // V. S. Blihar, H. M. Vojtovych, N. V. Gajvoronjuk, M. P. Get'manchuk, O. V. Gryshchuk ta in.; (za red. M. P. Get'manchuka). – L'viv: L'vDUVS, 2010. – 228 s.
10. Philosoph'skij slovnyk / Za red. V. I. Shynkaruka. – 2-ge vyd., dop. – Kyiv : URE, 1986. – 796 s.

СУЩНОСТЬ ПОНЯТИЯ «ЦЕННОСТНОЕ ОТНОШЕНИЕ К СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОМУ ТРУДУ»

К. А. ВЛАСЕНКО

Аннотация. В статье исследовано и проанализировано эволюцию научной мысли относительно определения сущности понятий «ценность», «ценностное отношение» и определено содержание педагогического понятия «ценностное отношение к сельскохозяйственному труду».

Ключевые слова: сущность, понятие, ценность, ценностное отношение, сельскохозяйственный труд, педагогика, молодежь.

ESSENCE OF THE CONCEPT «VALUABLE RELATION TO AGRICULTURAL WORK»

K.O. VLASENKO

Abstract. In article it is investigated and analysed evolution of scientific thought concerning definition of essence of the concepts «value», «valuable relation» and content of the concept «valuable relation to agricultural work» is determined.

Keywords: essence, concept, value, valuable relation, agricultural work, pedagogics, youth.